

ІНФОРМАЦІЙНА НЕРІВНІСТЬ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ

Анотація

Досліджується інформаційна нерівність у соціально-економічному розвитку. Визначено сутність та особливості інформації. Зазначено, що розумові процеси, пов'язані із перетворенням інформації на знання, складні і не відбуваються на одному рівні. Виявлено умови перетворення інформації на знання. Обґрунтовано, що споживання інформації тотожне формуванню нового знання, тому надзвичайно важливою є її доступність для всіх споживачів. Визначено сутність інформаційної нерівності як відносно нового виду соціальної нерівності. Охарактеризовано специфіку доступу до інформації у сучасних умовах. З'ясовано, що Інтернет є не тільки джерелом інформації, здатної перетворюватись на знання, але й досить суперечливим інститутом мас-медіа, оскільки поєднує різні можливості інших засобів масової комунікації – радіо, телебачення, преси. Обсяги інформації, що постійно зростають, спричиняють великі труднощі з її відбором та усвідомленням.

Ключові слова: інформація, знання, нерівність, інформаційна нерівність, Інтернет, інформатизація, комунікація.

Т. Р. Власова, к.э.н., доцент,
Черновицкий торгово-экономический институт КНТЭУ,
г. Черновцы

ИНФОРМАЦИОННОЕ НЕРАВЕНСТВО В СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ

Аннотация

В статье исследуется информационное неравенство в социально-экономическом развитии. Определены сущность и особенности информации. Отмечено, что мыслительные процессы, связанные с превращением информации в знания, сложны и не происходят на одном уровне. Выявлены условия преобразования информации в знания. Обосновано, что потребление информации тождественно формированию нового знания, поэтому чрезвычайно важна ее доступность для всех потребителей. Определена сущность информационного неравенства как относительно нового вида социального неравенства. Охарактеризована специфика доступа к информации в современных условиях. Выявлено, что Интернет является не только источником информации, способной превращаться в знания, но и достаточно противоречивым институтом масс-медиа, поскольку сочетает возможности других средств массовой коммуникации – радио, телевидения, прессы. Объемы информации постоянно возрастают, вызывая большие трудности с ее отбором и осознанием.

Ключевые слова: информация, знания, неравенство, информационное неравенство, Интернет, информатизация, коммуникация.

Постановка проблеми. Інформація сьогодні є ресурсом, володіння яким значною мірою визначає сприятливі можливості для розвитку як окремих людей, соціальних груп, так і країн загалом. Зростає роль освіти і самоосвіти, оскільки саме вони забезпечують перетворення інформації на знання. Нерівномірний доступ до інформації породжує новий феномен в історії людства – інформаційну нерівність. Світ розколовся на «інформаційно-багатих» та «інформаційно-бідних». Подолання інформаційної нерівності має бути одним із пріоритетів економічної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема інформаційної нерівності є відносно новою, проте стає все більш очевидною. Її дослідженню приділяють увагу як зарубіжні, так і вітчизняні вчені. Так, О. І. Горошко розглядає цифрову нерівність та здійснює її гендерний аналіз [1]. Зокрема, досліджується явище цифрового гендерного розриву – нерівного доступу чоловіків і жінок до високих технологій – і виникаючу у зв'язку з цим інформаційну нерівність між даними соціальними групами. Т. Яковенко розглядає риси людського буття у період інформаційного суспільства і особливо виділяє свободу самовираження особистості, вільний доступ до будь-яких когнітивних джерел та визнання цінності інформації [2]. І. С. Педак досліджує інформаційну нерівність у соціальних системах як соціально-політичний чинник [3]. Автори розглядають інформаційну нерівність переважно з позицій соціології, однак в економічних дослідженнях українських науковців бракує праць, присвячених цьому явищу і його впливу на соціально-економічний розвиток.

Формулювання цілей статті й аргументування актуальності поставленого завдання. Метою даної статті є визначення сутності інформаційної нерівності у соціально-економічному розвитку, виявлення можливих наслідків цього явища для індивідів, соціальних груп та країн.

Для досягнення поставленої мети слід виконати наступні завдання:

- визначити сутність та особливості інформації;
- виявити умови перетворення інформації на знання;
- визначити суть інформаційної нерівності;
- охарактеризувати специфіку доступу до інформації, насамперед у мережі Інтернет.

Виклад основного матеріалу. Поняття інформації досліджується з давніх часів і вперше розглядалось ще античними філософами. «Інформація» (від лат. «informatio» – роз'яснення, виклад) у найзагальнішому розумінні трактується як «відомості, що передаються від одних людей – іншим будь-яким чином» [4]. Норберт Вінер, основоположник кібернетики, визначає інформацію як «позначення змісту,

отримане нами із зовнішнього світу в процесі пристосування до нього нас і наших почуттів» [5, с. 19]. Закон України «Про інформацію» визначає її як «будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [6].

Часто економісти «трактують інформацію так, ніби вона була певним флюїдом, який проникає в голову кожного індивіда та витікає з неї» [7, с. 32]. Процеси, пов'язані з розумовою діяльністю людини, різноманітні, складні і не відбуваються на одному рівні. Інформація може перетворюватись на знання, оскільки «знання – це інформація, яку людина засвоїла та яка не існує поза її свідомістю» [8, с. 3]. Перетворитись на знання може тільки та інформація, яка сприйнята індивідом і оброблена на інтелектуальному рівні. Споживання інформації тотожне формуванню нового знання, тому надзвичайно важливою є її доступність для всіх споживачів. Як зазначає Р. Кроуфорд, «знання розширюються та саморегулюються, вони зростають в міру використання» [9, с. 11].

Розвиток як окремих особистостей, так і більшості сфер сучасного виробництва критичним чином залежать від надійного, неперервного, якісного доступу до інформаційних систем та комплексів, насамперед до мережі Інтернет. Законом України «Про інформацію» визначено основні принципи інформаційних відносин, а саме: «гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією; достовірність і повнота інформації; свобода вираження поглядів і переконань; правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації; захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя» [6].

Нерівність доступу до інформації породжує якісно нове явище – *інформаційну нерівність* (англ. digital divide – цифрова нерівність, цифровий розрив, інформаційний або цифровий розкол, цифрове або електронне провалля, комп'ютерний вододіл), яку ми визначаємо як новий вид соціальної нерівності, яка викликана і поглиблюється внаслідок різних можливостей доступу та використання інформаційних ресурсів в економічній, соціальній, культурній, освітній галузях. Дане поняття може бути застосоване як до окремих індивідів і/або груп людей в межах однієї країни (внутрішня інформаційна нерівність), так і до кількох країн або регіонів (міжнародна інформаційна нерівність). Наслідком інформаційної нерівності на індивідуальному рівні може бути диференціація доходів і добробуту, порушення прав, нерівні можливості розвитку і реалізації. Нерівність доступу до інформації може ставати чинником соціальної дезінтеграції, тобто розпаду громадського цілого на частини, роз'єднання елементів, що колись були

об'єднаними. Сучасні інформаційні технології також підсилюють нерівність між розвиненими країнами та країнами, які розвиваються.

Система критеріїв оцінки у сфері інформатизації та комунікації включає такі показники, як кількість користувачів мережі Інтернет, абонентів мобільного зв'язку, магістральних телефонних ліній, персональних комп'ютерів у розрахунку на 100 осіб [10; 11]. Сьогодні частка користувачів мережі Інтернет у світі сягає 40%, однак і цей показник не можна вважати достатнім з огляду на необхідність подолання інформаційної нерівності. В Україні кількість користувачів Інтернет у розрахунку на 100 осіб склала 49,26 у 2015 р. (показник 2006 р. – 3,75) [12].

Водночас слід зазначити, що мережа Інтернет є не тільки джерелом інформації, здатної перетворюватись на знання, а й досить суперечливим інститутом мас-медіа, оскільки поєднує різні можливості інших засобів масової комунікації – радіо, телебачення, преси. Специфіка Інтернету – це діяти на людину не через окремі канали, а в повному спектрі можливого впливу. Інтернет створює величезну кількість образів, які вуалюють реальність, представляючи не самі події, а їх фіктивні аналоги. На думку Н. Лумана, масова комунікація сприяє формуванню феномена «подвоєння» реальності [13, с. 256].

Інтернет дозволяє отримати набір відомостей, що формують наше сприйняття реальності. Це свого роду призма, крізь яку ми бачимо навколишній світ. Ефект досягається завдяки, з одного боку, масовому характеру споживання інформації через Інтернет, з іншого – різноспрямованості дії. Виникають труднощі із сприйняттям і відбором необхідної інформації. Внаслідок величезного обсягу інформаційного потоку користувачеві просто не вдається скласти уявлення хоч б про малу його частину, і відбувається вимушене сприйняття «на віру» багатьох фактів, які не піддаються аналізу або критичній оцінці. На пошук необхідної інформації йде багато часу, але іноді якість і різноманітність знайдених у мережі відомостей залишають бажати кращого, проте витративши сили і час, користувач сприймає отриману інформацію як значущу і цінну [14, с. 31]. Та обставина, що люди мають справу з постійно зростаючими обсягами інформації спричиняє великі труднощі з її відбором та усвідомленням.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Однією з важливих соціальних проблем, пов'язаних з генезисом інформаційного суспільства, є інформаційна нерівність. Вона яскраво проявляється в усьому світі, в тому числі доволі гостро у нашій країні. Рівень інформаційної нерівності стрімко зростає разом із розвитком інформаційних і комунікаційних технологій. Швидкий прогрес

інформатизації поглиблює інформаційну нерівність, тому невідкладним завданням економічної політики є вироблення заходів щодо її подолання.

Список використаних джерел:

1. Горошко О. І. Цифрова нерівність: гендерний аналіз (глобальна й локальна перспективи) [Текст] / О. І. Горошко // Вісн. Міжнар. слов'ян. ун-ту. Сер. «Соціол. науки». – 2008. – Вип. 11, № 2. – С. 3-7.
2. Яковенко Т. Соціальне буття людини: від нестабільності до сталості [Текст] / Т. Яковенко // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. «Філософ. Науки». – 2011. – Вип. 14. – С. 64-70.
3. Педак І. С. Інформаційна нерівність у соціальних системах як соціально-політичний чинник [Текст] / І. С. Педак // Держава та регіони. Сер. «Держ. упр». – 2011. – Вип. 2. – С. 181-185.
4. Большая Советская Энциклопедия. 3-е издание. – М.: Советская энциклопедия, 1972. – Т. 10.
5. Винер Н. Кибернетика, или управление и связь в животном и машине; или Кибернетика и общество [Текст] / Винер Н. ; 2-е издание. – М.: Наука; Главная редакция изданий для зарубежных стран, 1983. – 344 с.
6. Про інформацію: Закон України № 2657-XII від 25.06.2016, чинний, підстава 1405-19 [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – N 48. – С. 650. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>]
7. Ходжсон Д. Экономическая теория и институты : Манифест современной институциональной экономической теории [Текст] / Джеффри Ходжсон ; пер. с англ. М. Я. Каждана ; Акад. нар. хоз-ва при Правительстве Рос. Федерации. – М. : Дело, 2003 (ФГУП Моск. тип.). – 464 с.
8. Иноземцев В. Парадоксы постиндустриальной экономики [Текст] / В. Иноземцев // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – №3. – С. 3-11.
9. Crawford R. (1991) In the Era of Human Capital. The Emergence of Talent, Intelligence and Knowledge as the Worldwide Economic Force and What it Means to Managers and Investors. N.Y., Harper Business.
10. Human Development Report 2015 (UNDP) – United Nations Development Programme Available at : http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr_2015_statistical_annex.pdf
11. Internet Live Stats. Internet Users by Country (2016) Available at : <http://www.internetlivestats.com/internet-users-by-country/>
12. World Bank. Internet users (per 100 people) Available at : <http://data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.P2>
13. Луман Н. Реальность массмедиа [Текст] / Николас Луман ; [пер. с нем. А. Ю. Антоновского]. – М. : Праксис, 2005 (ОАО Тип. Новости). – 253 с.
14. Курявский А. Ю. Информационное неравенство как фактор национальной дезинтеграции: средства массовой коммуникации и информационное неравенство в России [Текст] / А. Я. Курявский // Информационное общество. – 2013. – № 3. – С. 28-34.

Tetiana Vlasova, Candidate of Economic Sciences,
Chernivtsi Institute of Trade and Economics of KNUTE,
Chernivtsi

INFORMATION DIVIDE IN SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT

Abstract

The article is devoted to the information divide in socio-economic development. The essence and characteristics of information have been determined. It is noted that cognitive processes related to converting information into knowledge are complex and don't occur at the same level.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

The conditions of transformation of information into knowledge are considered. It is emphasized that information consumption is identical to the formation of new knowledge; therefore, its availability to all consumers is extremely important. The essence of information divide as a relatively new kind of social inequality is described in the article. The specificity of access to information under current conditions is characterized. Attention is drawn to the Internet as not only a source of information that can be converted into knowledge, but also as a quite controversial mass media institution. It is shown that the Internet combines the capabilities of other mass media – radio, television and press. Information volumes are constantly increasing and causing great difficulties with its selection and awareness.

Keywords: information, knowledge, divide, information divide, the Internet, informatization, communication.

References:

1. Horoshko, O. I. (2008). Digital inequality: gender analysis (global and local perspectives). Visnyk Mizhnarodnoho Slovians'koho universytetu. Seriiia Sotsiologichni nauky [Bulletin of the International Slavic University. Series of Social Science], vol. 11 (2), pp. 3-7 (in Ukr.).
2. Yakovenko, T. (2011). The social life of the person: from instability to sustainability. Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriiia Filosofs'ki nauky [Bulletin of Lviv University. Series of Philosophy], vol. 14, pp. 64-70 (in Ukr.).
3. Pedak, I. S. (2011). Information inequality in social systems as a socio-political factor. Derzhava ta rehiony. Seriiia Derzhavne upravlinnia [State and Regions. Series of Governance], vol. 2, pp. 181-185 (in Ukr.).
4. Bol'shaia Sovetskaia Entsiklopediia [Great Soviet Encyclopedia] (1972). 3rd ed., vol. 10, Moscow (in Russ.).
5. Viner, N. (1983). Kibernetika, ili upravlenie i svjaz' v zhivotnom i mashine; ili Kibernetika i obshchestvo [Cybernetics, or Control and Communication in the Animal and the Machine; or Cybernetics and Society], 2nd ed. The science; Home edition of publications for foreign countries, Moscow, 344 p. (in Russ.).
6. About Information,. Law of Ukraine of 25.06.2016 № 2657-XII. Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (in Ukr.).
7. Hodzhson, D. (2003). Jekonomicheskaja teoriia i instituty : Manifest sovremennoj institucional'noj jekonomicheskoi teorii [Economic Theory and Institutions: A Manifesto of modern institutional economics]. Delo, Moscow, 464 p. (in Russ.).
8. Inozemcev, V. (2000). Postindustrial Economy Paradoxes. Mirovaja jekonomika i mezhdunarodnye otnosheniia [World Economy and International Relations], vol. 3, pp. 3-11 (in Russ.).
9. Crawford, R. (1991). In the Era of Human Capital. The Emergence of Talent, Intelligence and Knowledge as the Worldwide Economic Force and What it Means to Managers and Investors. Harper Business, N.Y., 197 p.
10. Human Development Report 2015 (UNDP). United Nations Development Programme. Available at: http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr_2015_statistical_annex.pdf
11. Internet Live Stats (2016). Internet Users by Country. Available at: <http://www.internetlivestats.com/internet-users-by-country/>
12. World Bank. Internet users (per 100 people) Available at: <http://data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.P2>
13. Luman, N. (2005). Real'nost' massmedia [The reality of the mass media]. Praksis, Moscow, 253 p. (in Russ.).
14. Kurjavskij, A.Ju. (2013). Information inequality as a factor of national disintegration: the means of mass communication and information inequality in Russia. Informacionnoe obshchestvo [Information Society], vol. 3, pp. 28-34 (in Russ.).

